

MI SMO TISTI !

Človekova sposobnost spreminjati naravo je naraščala od pradavnine in še vedno narašča. Moč spreminjanja okolja je naraščala hitreje kot pa znanje o posledicah sprememb. Sočasno z našim vse večjim vplivom na naravo pa se nehotе povečuje tudi naša moralna odgovornost do narave.

Raziskovalci ugotavljajo, da zaradi prisotnosti in dejavnosti človeka na Zemlji vrste rastlin in živali izumirajo danes stokrat do tisočkrat hitreje kot v času pred pojavom človeka. V Sloveniji, z dokaj dobro ohranjeno naravo, je ogroženih vsaj 15% rastlinskih vrst. Je to veliko ali malo? Pri živalih je stanje že katastrofalno. **Od vretenčarjev, kamor spadajo sesalci, ptiči, plazilci, dvoživke in ribe, je že izumrlo ali je pred izumrtjem kar 56% vrst, oziroma 237 od 423 vrst, kolikor jih živi na ozemlju Slovenije (Mršič, 1997)!**

Glede na današnje trende bodo prihodnje generacije bolj naravovarstveno osveščene od nas! Zdi se, da nam bodo naši zanamci poslabšanje življenjskih razmer in zmanjšanje življenjske pestrosti zamerili. Zamerili nam bodo, da smo znanje o varovanju narave že imeli, a kljub temu nismo naredili dovolj za ohranitev pestrosti življenja!

**NARAVOSLOVNO KULTURNA POT
SAMOSTANSKI HRIB**

MUZEJ
VRBOVEC
GOZDARSTVA
IN LESARSTVA

Muzej Vrbovec postavlja na ogled dediščino gozdarstva in lesarstva, dveh panog, ki sta zaradi specifičnega naravnega okolja vtisnili Zgornji Savinjski dolini neizbrisni pečat.

Vsebine črpa zlasti iz življenja preprostih ljudi: olcarjev, furmanov, žagarjev in splavarjev, katerim je les, v prometno zaprti in pretežno gozdni pokrajini, predstavljal glavni vir zaslužka.

Vabimo vas, da se vrnete z nami v preteklost, v čas starih načinov življenja in obudite spomin na že pozabljene delovne navade in običaje.

Muzej Vrbovec,
Muzej gozdarstva in lesarstva
Savinjska cesta 4
3331 Nazarje
Tel.: 03 / 839 16 13
E-mail: muzej.vrbovec@siol.net
www.muzej-vrbovec.si

Muzej je odprt:

1. marec - 30. november:
torek - nedelja med 9.00 in 17.00 uro
Zaprto:
ponedeljek, državni prazniki
(razen 27. aprila, 1. in 2. maj, 15. avgust)

Za napovedane skupine organiziramo strokovno vodstva tudi izven odpiralnega časa.

Učna pot
SAMOSTANSKI HRIB

POPOTNICA

Zgornja Savinjska dolina spada med gozdarsko najbolj obljudene predele Slovenije. Kar tri četrtine površine pokrivajo gozdovi. Gozdovi so dolini določali ritem življenja in razvoja skozi vso zgodovino. Tudi nastanek in razvoj Nazarj je pogojen z razvojem lesne industrije iz okoliških gozdov. Gozdovi prebivalcem te doline tudi danes zagotavljajo pomemben del dohodka, zato ni naključje, da je prav v Nazarjah nastal prvi muzej gozdarstva in lesarstva v Sloveniji.

Gozdarstvo je od prvih začetkov do danes prehodilo pot od samooskrbnega gospodarjenja, ki je les potrebovalo le za gradnjo in kurjavo, do sodobnega večnamenskega gozda. Velik vpliv, ki se v gozdovih odraža še danes, so v preteklosti na gospodarjenje z gozdovi imeli gozdarji iz habsburških in nemških dežel, ki so pretirano poudarjali ekonomske in zanemarjali naravne dejavnike pri gospodarjenju z gozdovi. Rezultat tega so bili goloseki in večanje deleža čistih smrekovih gozdov. Danes, skladno z nekaj deset let staro tradicijo slovenske gozdarske stroke, z gozdovi gospodarimo sonaravno. To pa pomeni, da gozdove vzgajamo in oblikujemo tako, kot jih je skozi stoletja narava sama, skladno z rastiščnimi in naravnimi danostmi.

Še bolj zanimiva je bila skozi zgodovino pot lesa iz gozdov do lesnopredelovalnih obratov oziroma kupcev. Sprva so les sekali le s sekirami, iz gozdov pa so ga spravljali le ročno po zemeljskih drčah. Kasneje so se pojavile dvoročne žage, za spravilo lesa pa so začeli graditi lesene riže in žičnice. Les so začeli plaviti po vodotokih, na večje razdalje pa prevažati s splavi. Pravo malo revolucijo je pri delu v gozdu pomenila iznajdba motorne žage. Nenazadnje smo začeli v gozdovih graditi gozdne vlake in ceste ter les spravljati s traktorji in kamioni. Novejša doba pozna že specializirane stroje za sečnjo in spravilo lesa, les pa ponekod prevažajo iz gozdov že tudi s helikopterji.

Anton Breznik

1

Grad Vrbovec

Grad ob sotočju Drete in Savinje v Nazarjah štejeemo za najpomembnejši posvetni spomenik srednjeveške arhitekture v Zgornji Savinjski dolini. Nemško se je imenoval Altenburg, slovensko ime Vrbovec pa je povezano z vrbovjem, ki je nekoč obraščalo bregove obeh rek. Prvotni grad, pozidan v 12. stoletju, je stal na skalni kopi sredi grajskega kompleksa, današnjo podobo dobi okoli leta 1480, srednjeveško jedro gradu pa odstranijo v 18. stoletju.

Poleg oglejskega patriarha se med lastniki gradu omenja tudi mogočna rodovina grofov Celjskih, po njihovem izumrtju pa preide v avstrijsko last. Fevdniki gradu so se posledj pogosto menjavali vse do leta 1615, ko ga za svoje potrebe kupi ljubljanska škofija. Leta 1920 so na vrhu skale pozidali kapelo sv. Jožefa, grad sam pa poimenovali Marijingrad. Ob okupaciji leta 1941 grad zaplenijo Nemci in porušijo kapelo, saj so nameravali tam namestiti protiletalsko topništvo.

Leta 1944 je bil grad požgan, po koncu vojne pa le delno obnovljen. Pred usodo številnih propadajočih slovenskih gradov je Vrbovec rešilo Gozdno gospodarstvo Nazarje, ki je v letih 1988 -1992 izvedlo popolno obnovo. Danes v njem domujejo gozdarske institucije, občina, številna zasebna podjetja, gostišče ter muzej gozdarstva in lesarstva.

2

Varovalna vloga gozda je le ena od številnih vlog gozda

Varovalna vloga je najpomembnejša vloga, ki jo opravlja vsak gozd. Gozd s svojim zelenim pokrovom ustvarja primerno okolje za razvoj življenja. Varovalno vlogo opravljajo vsi gozdovi, najbolj opazna pa je na strmih pobočjih. Tukaj gozd varuje sebe in nižje ležeče objekte pred erozijo. Na zelo strmih pobočjih običajno z gozdom ne gospodarimo, ali pa le posekamo predebela drevesa, ki bi lahko ogrozila nižje ležeče objekte.

Gozdove, v katerih se ne gospodarji zaradi poudarjene varovalne vloge, imenujemo varovalni gozdovi.

Z vašim vodnikom naredite poizkus - vodna erozija v peskovniku.

3

Gozdni rob je srečanje dveh ekosistemov, dveh različnih svetov

Gozdni rob je prehod iz gozda na travniku, je meja dveh zelo različnih življenjskih okolij, je nujna zaščita gozda. Gozdna klima se zelo razlikuje od klime na travniku, v gozdu je manj svetlobe, manj vetra, manj temperaturnih sprememb. Več je vlage. Zato živijo v gozdu druge in drugačne vrste rastlin in živali kakor na travniku. V gozdnem robu najdemo vrste iz obeh ekosistemov in nekatere, ki se najbolje počutijo prav tu. Več časa ko je gozdni rob na istem mestu, več rastlin in živali se naseli v njem. Cvetoče grmovnice in enostranske krošnje robnih dreves so značilnost starih gozdnih robov.

Ohranjajmo gozdne robove čim bolj pestre in zaprte, saj takšni gozd najbolje varujejo in so v okras naši pokrajini!

Povabilo: Predlagamo vam kolesarski izlet po stranskih cestah na relaciji:

Nazarje - Pobrežje - Hom - Zadrebčka dolina - Nazarje.

Opazujte gozdne robove.

4

Frančiškanski samostan s knjižnico

Tik nad Nazarjami se razprostira frančiškanski samostan z župnijsko cerkvijo Matere božje. Na nizkem griču, kjer je še okrog leta 1600 rasel hrastov gozd, je dal ljubljanski škof Tomaž Hren leta 1625 postaviti Loretsko kapelo. Že nekaj let kasneje so jo prevzeli frančiškani, ki so do leta 1661 ob njej pozidali novo cerkev. Že pred tem so se lotili tudi zidave samostana, ki je postal znan po svoji hišni lekarni in leta 1752 ustanovljeni knjižnici. Od konca 18. stoletja do začetka II. svetovne vojne je v samostanu delovala tudi frančiškanska ljudska šola. Med vojno močno poškodovan samostan se je začel ponovno dvigovati iz ruševin šele leta 1968. Današnja podoba dobi v letu 1996, v njem pa je Dom duhovnih vaj.

Hkrati s samostanom je bil uničen tudi doberšen del dragocene knjižnice, ostale knjige pa so bile več desetletij neustrezno hranjene. Nove prostore so knjižnici namenili v obnovljenem vzhodnem delu samostana. Zbirka, ki vsebuje knjižne izvode od leta 1497 dalje, je odprta za javnost.

Logarska dolina
Gornji Grad

Mozirje, Celje

Mozirski Gaj

Učna pot

SAMOSTANSKI HRIB

Grad Vrbovec

1

Frančiškanski samostan
in knjižnica

4

2

3

5

6

7

9

8

NAZARJE

Savinja

Učna

Sonaravni gozd sonaravno gospodarjenje 5

Kaj pomeni beseda sonaravno?

Da je drevesna sestava slovenskih gozdov še v veliki meri podobna nekdanjim naravnim gozdovom, kjer je na večini rastišč prevladovala bukev, precej je bilo še jelke, hrasta in v višjih predelih smreke. Zaradi ekonomskih razlogov v preteklosti je v zgornjesavinskih gozdove delež smreke precej večji od naravnega. V zadnjih letih se zanimanje za gospodarjenje z listavci med lastniki gozdov povečuje. Razlog za to pomembno spremembo je tudi v vse višji ceni kvalitetnega lesa listavcev.

Slovenske gozdove pomlajujemo na malih površinah tako, da vzgojimo in nato s sečnjami odpiramo naravni pomladek.

Sadimo tudi, vendar le na 10% pomlajenih površin, s sadikami iz semena, nabranega v naših gozdovih.

Sonaravno gospodarjenje pomeni več starih gozdov.

Lesna zaloga v slovenskih gozdovih se nenehno povečuje, saj se načrtno poseka manj lesa, kakor ga priraste.

Izjema so gozdovi, kjer lastniki v nasprotju z zakonom o gozdovih samovoljno posekajo preveč. Vendar z veliko večino lastnikov v naši dolini gozdarji Zavoda za gozdove dobro sodelujemo!

Sonaravnost je tudi skrb za živalstvo. Za živali skrbimo s puščanjem dela mrtvega lesa v gozdu, s prilagajanjem časa sečnje življenjskim ritmom nekaterih živali, s košnjo manjših travnikov in vzdrževanjem grmišč za pašo divjadi v gozdu...

Na žalost je med ljudmi še zelo živo prepričanje, da suha drevesa in podrčice v gozd ne sodijo in da so celo znak slabega gospodarja. Lastniki zato pogosto porabijo veliko truda za urejanje izgleda gozda, namesto da bi jo usmerili v nego mladega gozda. Na tem področju bi lahko bilo naše gospodarjenje z gozdom bolj sonaravno.

6

Življenje v mrtvem drevesu

Dokler so drevesa živa, izdelujejo in vase nalagajo živo organsko snov. Ko drevesa odmrejo, dobijo nove naloge. V les se naselijo gljive in ga začnejo mehčati. Drevo trohni in razpada desetletja dolgo, ves ta čas je bogat in stalen vir hrane. Na trhljih drevesih se hranijo žolne in detli, v trhljem lesu si mravlje naredijo mravljišče. Nekaj časa mrtvo drevo še vztraja pokonci, nato pade. Trohneči les je zbiralnik vode, je življenjski prostor mikroorganizmov, drobnih živali in novih rastlin. Ležeče drevo na strmem pobočju zadržuje erozijo. Različne vrste gliv les razgrajujejo tako dolgo, da deblo z leti postane del tal, iz katerih rastejo druge rastline. Krog življenja se sklene. Razpadanje na tleh ležečega drevesa lahko pri smreki, jelki in macesnu traja 100 let in več. Bukev razpade hitreje, lahko že v 20 letih, breza in vrba še prej.

Ljudje imamo dostikrat odpor do mrtvega in razkrajajočega se drevja v gozdu. Šele s spoznavanjem krogotoka življenja uvidimo, da so mrtva drevesa gozdu potrebna.

7

Tujerodna robinija osvaja nove površine

Robinija ali po domače akacija (lat. Robinia pseudoacacia) izvira iz vzhodnega dela Severne Amerike in je bila v Evropo prinešena. Pri nas je zelo vitalna, razmnožuje se s semenom in s poganjki iz korenin. Je zelo uspešna pri širjenju na nove površine. V preteklosti so jo sadili čebelarji zaradi velikih belih cvetov in za utrjevanje brezin. V Zgornjesavinski dolini je še zelo malo, bolj razširjena je ponekod v vzhodni Sloveniji.

Njena neprijetna lastnost so agresivni poganjki iz korenin, ki lahko poženejo tudi več deset metrov od matičnega drevesa. S takšnim pomlajevanjem robinija izriva domače drevesne vrste. Širjenje robinije je mogoče ustaviti le z redno košnjo, z dovolj intenzivno pašo ali pa z ohranjanjem sence drugih drevesnih vrst. Robinije ne sadimo, saj želimo ohraniti vso pestrost našega domačega rastiinstva.

8

Smreka in manjšinske drevesne vrste

Smreka je bila in je še vedno najpomembnejša gospodarska vrsta v Zgornjesavinskih gozdovih. Zaradi dolgoletnega pospeševanja se je njen delež v gozdovih zelo povečal. Smreka bi bila v naravnem gozdu v večjem deležu prisotna le v gorskem svetu blizu gozdne meje in v nekaterih mraziščih. Pri gojitvenih delih so lastniki gozdov v preteklosti, nekateri pa še vedno, pospeševali le iglavce. Listavci so bili manj cenjeni in so se sekali predvsem za drva.

Časi so se spremenili. Danes je mogoče dobro prodati les večjega števila drevesnih vrst. Zato pospeševanje samo smreke danes ni več najbolj donosno. Cena lesa je le dodaten argument, da poskušamo danes gojiti kvalitetne gozdove s čimbolj naravno drevesno sestavo.

Poleg znanih drevesnih vrst rastejo v gozdu še manj znana drevesa, ki so ravno zaradi gospodarjenja postale zelo redke. Ponekod so že izginile. Te vrste so tisa, brek, skorš, delno pa še lesnika ali divja hruška in drobnica ali divja jablana. Spoznajmo jih in jih ohranimo!

Dreta naj postane spet naravna

9

Drevje in grmovje v omejkah, ob vodotokih ipd. opravlja podobno kot gozdovi več vlog:

Varovanje reke in brežin: Koreninski pletež varuje brežine pred izpiranjem. Drevje in grmovje v strugi pa ni zaželeno zaradi nevarnosti poplav. Dovolj širok pas (vsaj 5 metrov) naravne vegetacije učinkovito zaustavlja izpiranje gnojevke in mineralnih gnojil s kmetijskih površin v reko.

Pomen za živali: Omejki so otočki divjine med kmetijskimi zemljišči, so življenjski prostor mnogih (pogosto ogroženih) živalskih vrst. Obvodna vegetacija s svojo senco močno vpliva na temperaturo vode in s tem na sestavo vodnih živali in rastlin, listni opad obvodne vegetacije je hrana vodnih organizmov ...

Klimatska vloga: Zadrževanje vetrov, čiščenje zraka v bližini naselij ...

Pomen za rekreacijo in turizem: senca ob rekreacijskih poteh, lepi pogledi, krajinska podoba ...

Estetski pomen: omejki oblikujejo značilen videz pokrajine, pokrajino popestrijo ...

Ob vodotokih je potrebno pospeševati listavce, saj opad iglavcev dokazano škodljivo vpliva na pestrost vodne mikroflore in s tem na celotno prehransko verigo v vodi.

ZAVOD ZA GOZDOVE
SLOVENIJE
Območna enota Nazarje

MUZEJ

VRBOVEC

MUZEJ

GOZDARSTVA

IN LESARSTVA

Občina NAZARJE

Izdal: Muzej Vrbovec
Produkcija: Argos
Tekst: Damjan Jevšnik, Barbara Šoster
Oblikovanje: BEENA Kranj
Oblikovanje logotipa: Gregor Štancar
Skice: Zmago Puhar - akademski slikar
Repro: Scanart
Tisk: Unigrafika